

Remissyttrande

Handläggare
Anne Persson
Juridiska enheten
anne.persson@havochvatten.se

Datum 2025-08-26

Dnr HaV 2025-001713.

Klimat och näringslivsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia till:
susanne.classon@regeringskansliet.se
kn.rs@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet "En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem" av miljöstraffrättsutredningen (SOU 2025:14)

Sammanfattning

Havs- och vattenmyndigheten (HaV) tillstyrker i huvudsak de förslag som lämnas i betänkandet "En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem" som lämnas av miljöstraffrättsutredningen i SOU 2025:14.

HaV har begränsat sina synpunkter med utgångspunkt i myndighetens uppdrag.

Havs- och vattenmyndighetens inställning

HaV tillstyrker förslagen att inrätta en nationell samverkansfunktion och en regional samverkansfunktion där HaV ska ges tillfälle att delta.

HaV tillstyrker i huvudsak förslaget att en sanktionsväxling ska ske. HaV instämmer dock inte i alla delar i bedömningen av vilka brott i 29 kap. miljöbalken som ska avkriminaliseras. Vidare bedömer HaV att effektiviteten i sanktionsväxlingen förutsätter att berörda tillsynsmyndigheter ges ekonomiska förutsättningar för att genomföra en utökad tillsyn.

HaV tillstyrker förslagen om skärpt reglering för miljöbrott, artskyddsbrott och införandet av ett nytt avfallsbrott. I avfallsbrottet ingår dumpning i vatten. HaV avstyrker att avfallsbrottet enbart ska omfatta uppsåtliga gärningar som utförs av kommersiella aktörer eller i mycket stor omfattning.

HaV tillstyrker i princip förslaget att det ska införas en ny miljöstrafflag och att 29 kap. miljöbalken ska upphöra att gälla. Myndighetens tillstyrkande gäller dock under förutsättning att färre brott i 29 kap. miljöbalken avkriminaliseras jämfört med betänkandets förslag och att dessa istället införs i miljöstrafflagen.

Nedan redogör HaV för myndighetens detaljerade synpunkter på betänkandets förslag.

Detaljerade synpunkter

9.3. Samverkan

Utredningen bedömer att det finns ett behov av att stärka förutsättningarna för strategisk samverkan mot miljöbrottslighet. En ny förordning föreslås som ska reglera myndighetssamverkan kopplad till den nya miljöstrafflagen. Samverkan för åtgärder mot miljöbrottslighet ska ske både nationellt (och ledas av Polismyndigheten) samt regionalt. Flera myndigheter ska delta både nationellt och regionalt varav HaV är en.

HaV anser att det är positivt att det föreslås att samverkansfunktioner för åtgärder mot miljöbrottslighet ska inrättas, både på ett nationellt plan och regionalt. Det är positivt att HaV ska ges möjlighet att delta i samverkansfunktionerna. Det är värdefullt att de olika myndigheternas kunskaper tas tillvara tex. i framtagandet av lägesbilder för miljöbrottsligheten.

HaV anser sammantaget att inrättandet av en nationell samverkansfunktion och en regional samverkansfunktion kan underlätta för tillsynsmyndigheter och de brottsbekämpande myndigheterna att upptäcka och utreda miljöbrottslighet.

12. Utredningens bedömningar och förslag om sanktionsväxling

Utredningen föreslår att ett antal av nuvarande brott i 29 kap. miljöbalken ska avkriminaliseras medan ett antal andra brott ska kvarstå. De gärningar som avkriminaliseras ska enligt utredningen istället hanteras av tillsynsmyndigheter inom ramen för tillsynen med förelägganden om rättelse och påförande av sanktionsavgifter.

HaV kommenterar nedan de bestämmelser i 29 kap. och de förslag från utredningen som bedöms relevanta för myndighetens uppdrag.

12.6.1 och 16.4.1 Miljöbrott

Utredningen föreslår att gärningar enligt 29 kap. 1 § även fortsatt bör vara straffbelagda. Bestämmelsen flyttas över till en ny miljöstrafflag. Straffansvar vid verksamhet som kopplar till vattenverksamhet utvidgas, och det förtydligas att straffansvar gäller gärningar som typiskt sett kan medföra skada.

HaV anser att det är positivt att miljöbrottet kommer att utvidgas till att även omfatta den som bedriver verksamhet eller vidtar åtgärd som med uppsåt eller av oaktsamhet ändrar vattentemperaturen eller bottenförhållandena på ett sätt som leder till skada eller betydande olägenhet i miljön och inte är ringa. Förslaget innebär att fler vattenverksamheter, exempelvis vissa aktiviteter rörande vattenkraft och muddring, kan lagföras för miljöbrott när rekvisiten i bestämmelsen är uppfyllda, vilket HaV anser är positivt.

12.6.1 Otillåten hantering av invasiv främmande art

I betänkandet föreslås att otillåten hantering av en invasiv främmande art enligt 29 kap. 2 c § miljöbalken även fortsatt bör vara straffbelagd. Bestämmelsen föreslås föras över till den nya miljöstrafflagen (13 § miljöstrafflagen).

HaV tillstyrker i huvudsak förslaget men anser att skrivningen i 13 § miljöstrafflagen bör ändras så att den även omfattar hantering av invasiva främmande arter på den kommande nationella förteckningen. På den nationella förteckningen föreslås fler arter som också bör omfattas av straffbestämmelsen. Det bör även vara tillräckligt med oaktsamhet för att ansvar ska kunna aktualiseras. Det beror på att det är mycket svårt att bevisa grov oaktsamhet i dessa ärenden.

HaV har tidigare påtalat dessa behov av förändringar i straffbestämmelsen i 29 kap. 2 c § i remissyttrande 2025-07-01 rörande Ny förordning om invasiva främmande arter, dnr 2025-1641.

12.6.9 Otillåten miljöverksamhet

I 29 kap. 4 § miljöbalken straffbeläggs den som med uppsåt eller av oaktsamhet påbörjar eller bedriver en verksamhet eller åtgärd utan lagstadgad förprovning. Vidare straffbeläggs det att bryta mot villkor i tillstånd. I betänkandet föreslås att straffansvaret ska upphöra för dessa gärningar och att de istället ska kunna föranleda miljöskaktionsavgifter och andra administrativa ingripanden.

Bestämmelserna om förprovning omfattar verksamheter som kan utgöra en risk för människors hälsa eller för miljön. Förprovningen ska säkerställa att dessa verksamheter har ett tillstånd eller godkännande från en prövnings- eller tillsynsmyndighet. Bedrivs dessa verksamheter utan förprovning eller i strid mot villkor innebär det därför typiskt sett att det finns en risk för olägenheter för människors hälsa eller för miljön. HaV bedömer därför i motsats till utredningen att bestämmelsen reglerar gärningar som kan orsaka påtaglig skada på miljöbalkens primära skyddsintresse, och tillhör den kategori av förfaranden som fortfarande bör vara straffbelagda.

HaV bedömer att hotet om straff där bl.a. fängelse finns i straffskalan i bestämmelsen har en viktig avskräckande effekt. Det är inte uppenbart att miljöskaktionsavgifter kommer ha samma effekt. Om bestämmelsen tas bort kan fler aktörer ta risken att bryta mot reglerna om förprovning och villkorsefterlevnad, vilket i sin tur riskerar att leda till att fler verksamheter bedrivs som är skadliga för människors hälsa och miljön. Om fler verksamhetsutövare i högre grad väljer att hoppa över förprovningen kommer vidare utredningens förslag om en utökad vandelsprövning vid förprovning av miljöfarliga verksamheter inte användas så som utredningen förutsätter.

HaV anser mot denna bakgrund att brottet otillåten miljöverksamhet i 29 kap. 4 § miljöbalken inte ska upphävas. Gärningarna bör fortsatt vara straffbelagda och föras över till den föreslagna nya miljöstrafflagen.

12.6.15 Brottskatalogen i 29 kap. 8 § första stycket p 12 miljöbalken – förbud mot dumpning

I betänkandet föreslås att straffansvar ska upphöra bland annat för förbudet mot dumpning (29 kap. 8 § första st p 12 miljöbalken). Ett nytt avfallsbrott (4 §) ska införas i miljöstrafflagen som enligt betänkandet ska omfatta dumpning i vatten. Enligt förslaget i 4 § ska dumpning bara vara straffbelagd om den har skett uppsåtligt och har utförts av en näringsidkare eller i annan verksamhet som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning.

Det nya avfallsbrottet är smalare än det gällande brottet förbud mot dumpning. Det nu gällande brottet omfattar alla aktörer och förutsätter bara oaktsamhet för att straff ska utdömas. HaV bedömer att det kommer vara svårt att bevisa att dumpning har skett uppsåtligt och konstaterar

att färre dumpningar kommer att vara straffbara eftersom avfallsbrottet bara föreslås omfatta ett begränsat antal aktörer.

Dumpning i vatten innebär risk för spridning av föroreningar och grumlande partiklar både på kort och lång sikt och riskerar att utgöra en olägenhet både för människors hälsa och miljön oavsett vilken aktör som utför dumpningen och oavsett om det sker uppsåtligt eller av oaktsamhet. Detta innebär att det finns en risk att den nya bestämmelsen inte effektivt säkerställer ett skydd av de primära skyddsintressena i miljöbalken.

HaV anser därför att det föreslagna avfallsbrottet även ska omfatta oaktsamma handlingar och att det ska omfatta alla och envar, inte bara näringsidkare.

12.6.16 Bötesbrottskatalogen i miljöbalken 29 kap. 9 § p 8 miljöbalken – genetiskt modifierade organismer

Utredningen föreslår att alla gärningar i bötesbrottskatalogen i 29 kap. 9 § miljöbalken ska avkriminaliseras. Det innebär att punkten 8 angående brott mot bestämmelser i förordning (EG) nr 1946/2003 av den 15 juli 2003 om gränsöverskridande förflyttning av genetiskt modifierade organismer, inte längre ska vara straffbelagda.

Förordningen (EG) nr 1946/2003 avser att säkerställa en tillräcklig skyddsnivå på området för säker överföring, hantering och användning av genetiskt modifierade organismer som framställts med hjälp av modern bioteknik. Detta eftersom det annars finns risk för skadlig effekt på biologisk mångfald och risker för människors hälsa. I förordningen anges att medlemsstaterna bör fastställa bestämmelser om påföljder som ska gälla vid överträdelser av förordningen och se till att de tillämpas. Påföljderna bör ska vara effektiva, proportionella och avskräckande.

HaV är tillsynsmyndighet över genmodifierade organismer. Det finns med största sannolikhet ingen möjlighet att få tillträde till och utföra besök i bostäder med stöd av 28 kap. 6 § i miljöbalken, vilket HaV bedömer skulle behövas för att utreda överträdelser av regler rörande genetiskt modifierade organismer. Det kommer därmed vara svårt att utreda den här typen av gärningar inom ramen för tillsynen utan de befogenheter som de brottsbekämpande myndigheterna har.

HaV bedömer sammantaget att det skulle vara ett mer avskräckande och ett mer effektivt sätt att genomföra förordningen på, om brott mot förordningen fortsatt är straffbelagda och hanteras av de brottsbekämpande myndigheterna.

HaV anser mot bakgrund av ovan resonemang att 29 kap. 9 § p 8 miljöbalken som avser brott mot förordningen (EG) nr 1946/2003 inte ska avkriminaliseras.

16.4 En skärpt reglering för miljöbrott, artskyddsbrott och nytt avfallsbrott

HaV har inga synpunkter på förslagen om skärpt reglering för miljöbrott och artskyddsbrott. HaV har framfört synpunkter på det nya avfallsbrottet ovan under punkten 12.6.15.

16.5.1 Brott mot områdesskydd

HaV bedömer att det är positivt att brottet mot områdesskydd som regleras i 29 kap. 2 § miljöbalken föreslås finnas kvar samt utvidgas till att omfatta den som bedriver verksamhet eller

vidtar åtgärd som på ett betydande sätt försämrar livsmiljön i ett Natura 2000-område. Straffbeläggandet har en avskräckande effekt och kriminaliseringen kan förhoppningsvis förväntas bidra till ett effektivare skydd för Natura 2000-områdena.

16.6 En ny miljöstrafflag

Utredningen förslår att det ska införas en ny miljöstrafflag och att 29 kap. miljöbalken ska upphöra att gälla.

Hav har inget att erinra mot förslaget. HaV bedömer dock enligt ovan att färre gärningar som idag är brottsliga enligt 29 kap miljöbalken ska avkriminaliseras än vad utredningen föreslår. För att det ska bli effektivt att bedriva tillsyn och utdöma sanktionsavgifter behöver en översyn göras av tillsynsmyndigheternas resurser.

Beslut om detta yttrande har fattats av generaldirektören Anna Ledin efter föredragning av avdelningschefen Eva-Britt Eklöf Petrusson. I den slutliga handläggningen av ärendet har även enhetschefen Karin Wall och verksjuristen Anne Persson medverkat.

Anna Ledin

Eva-Britt Eklöf Petrusson